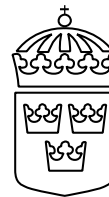


Regeringens proposition

2024/25:53



Ny ordning för prövning av ärenden som rör
statligt personskadeskydd

Prop.
2024/25:53

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 14 november 2024

Ulf Kristersson

Anna Tenje
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i socialförsäkringsbalken. Ändringarna syftar till att effektivisera prövningen av rätten till ersättning dels för ekonomisk skada från personskadeskyddet enligt socialförsäkringsbalken, dels för ideell skada enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.

Förslaget innebär att Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten bara ska göra en skadeprövning i de fall det behövs för att bestämma ersättning enligt socialförsäkringsbalken. Den myndighet som ansvarar för beslut om ersättning enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. eller den utbildningsansvariga myndighet som handlägger ett rehabiliteringsärende enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska dock kunna begära att Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten gör en skadeprövning. Genom den föreslagna ordningen kommer Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten inte längre att vara skyldiga att göra en skadeprövning i samtliga ärenden som anmäls inom ramen för det statliga personskadeskyddet.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 april 2025.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	5
3	Ärendet och dess beredning	7
4	Skadeprövningar inom ramen för det statliga personskadeskyddet	7
4.1	Vad är statligt personskadeskydd?	7
4.2	Nuvarande prövningsordning i ärenden som gäller ersättning för ekonomisk skada	8
4.3	Nuvarande prövningsordning i ärenden som gäller ersättning för ideell skada.....	8
4.3.1	Alla anmälda skador prövas	8
4.3.2	Skadeprövningar görs i ärenden som inte leder till ersättning.....	9
4.3.3	Utbildningsansvariga myndigheter använder skadeprövningar.....	10
5	Som huvudregel ska en skadeprövning göras endast om ersättning kan beviljas.....	10
5.1	Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens skyldighet att pröva anmälda skador	10
5.2	Skadeprövningar ska göras efter begäran.....	12
5.3	Ändring, omprövning och överklagande.....	14
5.4	Ingen ändring i lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m.	15
5.5	Personuppgiftsbehandling och sekretess	16
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	20
7	Konsekvensanalys.....	20
7.1	Ekonomiska, administrativa och rättsliga konsekvenser för enskilda	21
7.2	Konsekvenser för myndigheter.....	21
7.2.1	Försäkringskassan	21
7.2.2	Pensionsmyndigheten.....	22
7.2.3	Kammarkollegiet.....	22
7.2.4	Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor	22
7.2.5	Försvarsmakten, MSB och övriga utbildningsansvariga myndigheter.....	23
7.3	Konsekvenser för internationella åtaganden.....	23
7.4	Offentligfinansiella konsekvenser	23
7.5	Konsekvenser för den ekonomiska jämställdheten.....	24
7.6	Konsekvenser för hälso- och sjukvården.....	24
8	Författningskommentar.....	24
Bilaga 1	Sammanfattning av skrivelsen Framställning om ändringar i socialförsäkringsbalken, lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada	

	m.m. och förordningen (1977:284) om arbetskadeförsäkring och statligt personskadeskydd	26
Bilaga 2	Skrivelsens lagförslag.....	27
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	29
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 november 2024		30

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Prop. 2024/25:53

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 43 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 43 kap. 24 och 25 §§, och närmast före 43 kap. 24 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

43 kap.

1 §

I detta kapitel finns allmänna bestämmelser i 2 §.

Vidare finns bestämmelser om

- skadebegreppet i 3–6 §§,
- förmånerna i 7–10 §§,
- totalförsvarspliktiga m.fl. i 11–18 §,
- intagna m.fl. i 19 och 20 §§,
- frivilliga inom totalförsvaret m.fl. i 21 §,
- underrättelse om skada i 22 §,

och

– skadeanmälan till Försäkringskassan, m.m. i 23 §.

- totalförsvarspliktiga m.fl. i 11–18 §§,
- underrättelse om skada i 22 §,

– skadeanmälan till Försäkringskassan m.m. i 23 §, *och*
– *prövning av frågan om skada i 24 och 25 §§.*

Prövning av frågan om skada

24 §

Frågan om någon har fått en skada enligt detta kapitel ska prövas endast i den utsträckning det behövs för att bestämma ersättning från det statliga personskadeskyddet.

25 §

Trots 24 § ska Försäkringskassan eller, om anmälan om skada avser dödsfall, Pensionsmyndigheten efter en skriftlig begäran pröva frågan om någon har fått en skada enligt detta kapitel. En sådan begäran får göras av

– den myndighet som beslutar om ersättning enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m., eller

– den utbildningsansvariga myndighet som handlägger ett ärende enligt 8 kap. 6 och 7 §§ lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2025.

3 Ärendet och dess beredning

Försäkringskassan har i en skrivelse till Socialdepartementet i maj 2022 föreslagit författningsändringar som innebär en ändrad prövningsordning i ersättningsärenden som tillhör det statliga personskadeskyddet. I skrivelsen föreslås bl.a. ändringar i socialförsäkringsbalken och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. En sammanfattning av skrivelsen finns i *bilaga 1*. Skrivelsens lagförslag finns i *bilaga 2*. Skrivelsen har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2022/02533).

I propositionen behandlas skrivelsens lagförslag.

4 Skadeprövningar inom ramen för det statliga personskadeskyddet

4.1 Vad är statligt personskadeskydd?

Inom ramen för det statliga personskadeskyddet tar staten på sig ansvaret för att ersätta personskador som äger rum i viss statlig verksamhet. Det statliga personskadeskyddet ska ge samma skydd vid ekonomisk skada (inkomstförlust) som förvärvsarbetande får genom arbetsskadeförsäkring. Försäkrade för statligt personskadeskydd enligt 43 kap. socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, är enskilda som under en viss tid står till en myndighets förfogande eller befinner sig i en myndighets förvar. Det kan t.ex. bero på att de omfattas av tjänsteplikt eller verkställer en dom med frihetsberövande påföljd. Som exempel kan nämnas enskilda som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt i form av värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt samt enskilda som inställer sig till mönstring eller genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryter. Vidare omfattas alla som är tillfälligt frihetsberövade eller vårdas med tvång inom Kriminalvården eller socialtjänsten (7 kap. 2 § SFB och 6 § förordningen [1977:284] om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd).

I likhet med arbetsskadeförsäkringen ger det statliga personskadeskyddet ersättning för ekonomisk skada (inkomstförlust) och regleras i socialförsäkringsbalken. Det finns dock skillnader mellan arbetsskadeförsäkringen och personskadeskyddet i fråga om ordningen som gäller för kompletterande ersättningar för ideella skador. Begreppet ideella skador omfattar exempelvis fysiskt och psykiskt lidande eller bestående fysiska förändringar. Ersättningsanspråk för sådana skador regleras för alla som är anställda hos en arbetsgivare som har tecknat kollektivavtal genom det avtal om trygghetsförsäkring som har träffats mellan arbetsmarknadens parter, Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA), och betalas ut av Afa Försäkring. Avtalen gäller dock inte för de personer som omfattas av personskadeskyddet eftersom de inte

förvärvsarbetar. Deras rätt till ersättning för ideella skador och vissa ekonomiska skador regleras i stället i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m., förkortad LI. Det är Kammarkollegiet som beslutar om och betalar ut ersättning enligt lagen (4 § och förordningen [2002:242] om ersättning enligt lagen [1977:266] om statlig ersättning vid ideell skada m.m.). Skyddet enligt lagen är jämförbart med det skydd som vissa anställda har genom TFA.

4.2 Nuvarande prövningsordning i ärenden som gäller ersättning för ekonomisk skada

Om en skada inträffar som har medfört eller kan antas medföra rätt till ersättning från sjukförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen eller ersättning för ideell skada ska en anmälan göras till Försäkringskassan (8 § och 17 § andra stycket förordningen om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd). Det är den chef eller föreståndare som anges i förordningen som ansvarar för att göra en sådan anmälan.

Efter en prövning av frågan om någon har fått en skada som omfattas av det statliga personskadeskyddet beslutar Försäkringskassan om ersättning för ekonomiska skador som lämnas till enskilda enligt 43 kap. SFB.

Pensionsmyndigheten beslutar om ersättning från personskadeskyddet som vid dödsfall kan lämnas till efterlevande enligt 87 och 88 kap. SFB. Innan Pensionsmyndigheten fattar beslut om ersättning, ska myndigheten inhämta Försäkringskassans bedömning om dödsfallet har inträffat till följd av en skada som avses i 43 kap. SFB (87 kap. 3 § andra stycket SFB). Försäkringskassans bedömning blir en del av Pensionsmyndighetens beslutsunderlag. Det är Pensionsmyndigheten som är den beslutande myndigheten och den enskildes motpart om denne är missnöjd med beslutet och begär omprövning av detta (prop. 2008/09:202 s. 124).

I dag görs en prövning av frågan om den enskilde har fått en skada som avses i 43 kap. SFB för samtliga skador som anmäls till Försäkringskassan och som inträffat i en verksamhet som tillhör det statliga personskadeskyddet. Det gäller även i de fall där någon ersättning inte kan komma i fråga. För förvärvsarbetande som ansöker om ersättning från arbetsskadeförsäkringen enligt 39–42 kap. SFB infördes det 1993 en bestämmelse som begränsar antalet skadeprovningar. Begränsningen innebär att frågan om den försäkrade har fått en arbetsskada endast ska prövas i den utsträckning det behövs för att bestämma rätten till ersättning (42 kap. 12 § SFB, se även Högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2013 ref. 2).

4.3 Nuvarande prövningsordning i ärenden som gäller ersättning för ideell skada

4.3.1 Alla anmälda skador prövas

En förutsättning för rätt till ersättning vid ideell skada är att den skadade har ådragit sig en skada som Försäkringskassan har godkänt enligt

bestämmelserna om statligt personskadeskydd i 43 kap. SFB eller som Pensionsmyndigheten har godkänt enligt bestämmelserna om statligt personskadeskydd i 87 och 88 kap. SFB (1 § LI).

Myndigheternas skadeprövning, som är en service åt Kammarkollegiet, ska göras i samtliga ärenden som anmäls till Försäkringskassan oavsett om det finns ett ersättningsanspråk eller inte (JO 2007/08 s. 384 och JO 2000/01 s. 372). Om Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten godkänt en skada enligt bestämmelserna om statligt personskadeskydd i socialförsäkringsbalken prövar Kammarkollegiet i nästa led om villkoren enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. och Avtal om ersättning vid personskada (PSA) är uppfyllda. Tidigare förekom sådana prövningar inom arbetsskadeförsäkringen även för förvärvsarbete som kunde ha rätt till ersättning enligt TFA. Prövningen var en service i förhållande till försäkringsbolagen. Denna ordning avskaffades på 1990-talet, främst av kostnadsskäl (prop. 1992/93:178 s. 49).

4.3.2 Skadeprövningar görs i ärenden som inte leder till ersättning

Många skadeprövningar görs trots att ett beslut om att den enskilde inte har rätt till ersättning hade kunnat fattats utan en sådan prövning. Det finns begränsningar i lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. och PSA, som innebär att den enskilde i vissa fall inte kan få ersättning trots att Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten har godkänt att han eller hon har ådragit sig en sådan skada som avses i 43 kap. SFB. Ersättning kan t.ex. nekas för att den enskilde tillhör en personkategori som endast kan få vissa ersättningar enligt PSA. En enskild som är häktad eller anhållen kan exempelvis inte få ersättning för sjukvårdskostnader (2 § andra stycket LI). Ersättning för en skada som har inträffat under ledighet kan, förenklat uttryckt, bara beviljas en enskild som fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspåbud och den som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt (1 § andra stycket LI). Det innebär att ersättning nekas om den skadade inte tillhör dessa personkategorier. Ersättning nekas även för fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur om skadan har orsakat sjukledighet som varat kortare tid än 30 dagar (4 § fjärde stycket LI och 6 § PSA).

Ett beslut om ett godkännande av skadan enligt det statliga personskadeskyddet leder inte heller till ersättning när den enskilde avstår från att begära ersättning från Kammarkollegiet. I dag kontakter Kammarkollegiet den enskilde eller dödsboet med information om hur ersättning för ideella skador kan begäras efter det att Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten har godkänt skadan. I många fall kommer nödvändiga handlingar inte in till Kammarkollegiet och ersättningsanspråket förblir oprövat trots att ett av villkoren för ersättning, nämligen att det finns en skada enligt 43 kap. SFB, har prövats och bedömts vara uppfyllt.

4.3.3 Utbildningsansvariga myndigheter använder skadeprövningar

En enskild som har skadat sig under sin utbildningstid i bl.a. Försvarsmakten kan ha rätt till ersättning från Försäkringskassan och Kammarkollegiet samt rätt till rehabiliteringsstöd från Försvarsmakten. Det kan också lämnas ersättning till anhöriga för deras kostnader om det är av särskild betydelse för rehabiliteringen att de medverkar (8 kap. 6, 7 och 11 §§ lagen om totalförsvarsplikt och 5 kap. 5 § och 10 kap. 9–11 §§ förordningen [1995:239] om förmåner till totalförsvarspliktiga).

Besluten om skada ligger till grund för bedömningen av enskildas rätt till ersättning och rehabilitering från den utbildningsansvariga myndigheten, exempelvis Försvarsmakten. Eftersom en skadeanmälan till Försäkringskassan inom det statliga personskadeskyddet i dag alltid leder till en skadeprövning kan den utbildningsansvariga myndigheten vid behov ta del av dessa bedömningar för att fullgöra sitt rehabiliteringsansvar.

5 Som huvudregel ska en skadeprövning göras endast om ersättning kan beviljas

5.1 Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens skyldighet att pröva anmälda skador

Regeringens förslag: Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten ska, som huvudregel, pröva om någon har fått en skada enligt 43 kap. socialförsäkringsbalken endast om det behövs för att bestämma rätt till ersättning från det statliga personskadeskyddet.

Skrivelsens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Skrivelsen innehåller inte något förslag om Pensionsmyndighetens prövning. I skrivelsen föreslås en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: Majoriteteten av remissinstanserna, däribland *Förvaltningsrätten i Malmö*, *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Plikt- och prövningsverket*, *Polismyndigheten*, *Räddningstjänsten Syd* och *Statens institutionsstyrelse*, tillstyrker eller har ingenting att invända mot förslaget. Förvaltningsrätten i Malmö anser att det är positivt om regleringen anpassas till det som gäller för arbetsskadeförsäkringen, dvs. att skadeprövningar som inte kan leda till någon ersättning undviks. *Pensionsmyndigheten*, *ISF* och *Kammarrätten i Stockholm* framhåller frågan om Pensionsmyndighetens roll i processen. *Försvarsmakten* avstyrker förslaget. Försvarsmakten lyfter fram att myndigheten på egen hand måste klarlägga om totalförsvarspliktiga har drabbats av skada om förslagen blir verklighet. Försvarsmakten använder sig i dag av Försäkringskassans beslut om skada för att uppfylla lagstadgade skyldigheter såsom kompletterande rehabiliteringsstöd. Försvarsmakten påpekar att så som bestämmelsen är utformad i skrivelsen kommer

ändringen att innebära ökade kostnader för Försvarsmakten och därmed också för staten. Regleringen riskerar enligt Försvarsmakten även att leda till att skador bedöms olika av myndigheterna. För att undvika dessa konsekvenser anser Försvarsmakten att förslaget, om det genomförs, måste kompletteras med en reglering som möjliggör skadeprövningar hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten när Försvarsmakten behöver sådana. *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)* avstyrker förslaget i huvudsak eftersom det kan vara till nackdel för frivilliga i försvarsorganisationer.

Skälen för regeringens förslag: Enligt dagens reglering prövar Försäkringskassan eller, som flera remissinstanser påpekat, Pensionsmyndigheten varje anmäld skada som avser försäkrade som omfattas av det statliga personskadeskyddet. Den försäkrade, eller efterlevande, kan efter en sådan anmälan ansöka om ersättning dels enligt socialförsäkringsbalken, dels enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. I vissa fall kan skadeprövningen framstå som onödig på grund av att den försäkrade inte kan få någon ersättning vare sig enligt socialförsäkringsbalken eller enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. och PSA.

Regeringen anser att det är angeläget att onödiga skadeprövningar undviks. Om Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten vid handläggningen av ett ärende bedömer att en ansökan inte kommer att leda till ersättning ska en skadeprövning inte behöva göras.

Regeringen föreslår därför att skadeprövningar enligt 43 kap. SFB ska göras endast i den utsträckning det behövs för att bestämma ersättning från det statliga personskadeskyddet. Den föreslagna bestämmelsen medför också att Pensionsmyndigheten inte behöver inhämta Försäkringskassans bedömning av skadefrågan om en prövning inte behövs för att beslut om ersättning ska kunna fattas. När prövningen av skadan tydligt kopplas till ersättningsanspråket och enbart en skadeanmälan inte längre kommer att vara tillräcklig för att initiera en skadeprövning blir ärendena som rör ersättning från personskadeskyddet rena förmånsärenden. Det innebär att 110 kap. 4 § SFB blir tillämplig och att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten prövar rätt till ersättning från personskadeskyddet bara om den försäkrade har ansökt om det. Prövningsordningen för det statliga personskadeskyddet anpassas därigenom, som *Förvaltningsrätten i Malmö* påpekar, till det som gäller för arbetsskadeförsäkringen.

Regeringen har förståelse för de synpunkter som Försvarsmakten för fram om sitt rehabiliteringsansvar. För att utbildningsansvariga myndigheter inom ramen för det statliga personskadeskyddet även i fortsättningen ska kunna bedöma huruvida de har ett rehabiliteringsansvar gentemot den skadade anser regeringen att myndigheterna vid behov ska kunna begära en skadeprövning av Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten, se vidare avsnitt 5.2. Även synpunkterna från *MSB* behandlas i avsnitt 5.2.

Regeringens förslag: Trots att det inte behövs för att bestämma ersättning från det statliga personskadeskyddet ska frågan om den försäkrade har fått en skada enligt 43 kap. socialförsäkringsbalken prövas av Försäkringskassan eller, vid dödsfall, av Pensionsmyndigheten efter en skriftlig begäran. En begäran ska få göras av den myndighet som handlägger ärenden om ersättning för ideella skador respektive ärenden om rehabilitering för totalförsvarspliktiga.

Skrivelsens förslag överensstämmer delvis med regeringens. I skrivelsen finns det inte något förslag om att den myndighet som handlägger ärenden om rehabilitering för totalförsvarspliktiga ska få göra en begäran om skadeprövning enligt 43 kap. SFB. Skrivelsens förslag har dessutom en annan författningsteknisk konstruktion.

Remissinstanserna: Majoriteteten av remissinstanserna, däribland *Arbetsgivarverket, Förvaltningsrätten i Malmö, Kammarkollegiet, Kammarrätten i Stockholm, Plikt- och prövningsverket, Polismyndigheten, Räddningstjänsten Syd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor* och *Statens institutionsstyrelse*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor anser att den föreslagna bestämmelsen tydligt klargör att Försäkringskassans ansvar för att pröva skador inträder först efter det att Kammarkollegiet har begärt en prövning. Kammarkollegiet anser att ett beslut att inte begära en skadeprövning bör kunna överprövas. *Pensionsmyndigheten, Inspektionen för socialförsäkringen* och *Kammarrätten i Stockholm* påpekar att Pensionsmyndigheten har en självständig beslutanderätt i skadefrågan. *Försvarsmakten* framför behovet av en reglering som möjliggör skadeprövningar hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten när Försvarsmakten behöver sådana. *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)* avstyrker förslaget i huvudsak eftersom det kan vara till nackdel för frivilliga i försvarsorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Ärenden om statlig ersättning vid ideell skada

I ärenden som rör ersättning för ideella skador enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. prövas det i dag för alla skador som anmäls till Försäkringskassan om den skadade har fått en skada enligt 43 kap. SFB, dvs. även i de fall där ersättning ändå inte kan komma i fråga.

Att det, trots att det är fråga om en skada enligt 43 kap. SFB, inte kan lämnas någon ersättning enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. beror på att vissa grundläggande villkor enligt lagen inte är uppfyllda. Endast vissa personkategorier har t.ex. rätt till ersättning när skadan har ådragits under ledighet vid vistelse utanför förläggningplatsen (1 § LI). I dagsläget godkänner Försäkringskassan en skada enligt 43 kap. SFB i mer än 90 procent av alla ärenden som anmäls. Kammarkollegiets anslutande prövning av rätten till ersättning leder sedan till avslag i ca 70 procent av de ärenden där ett beslut om skada och tillhörande underlag lämnats till Kammarkollegiet.

Regeringen anser att en betydligt mer effektiv ordning kan uppnås om regelverket i stället är utformat så att en prövning av frågan om skada endast behöver göras efter det att Kammarkollegiet har gjort sin del av prövningen och ställt en skriftlig begäran till Försäkringskassan, dvs. när det finns förutsättningar att bevilja ersättning. Om anmälan om skada avser dödsfall bör en sådan begäran om skadeprovning göras hos Pensionsmyndigheten. Genom en sådan ändring förväntas antalet skadeprovningar minska med närmare 50 procent, vilket innebär ca 2 000 färre ärenden per år. Skadeprovningar är mycket resurskrävande att göra och det kan inte anses optimalt att stora resurser läggs ned på moment som med en ändrad provningsordning kan undvikas utan att det drabbar den enskilde negativt. Den föreslagna ordningen är angelägen mot bakgrund av att antalet skadeanmälningar har mer än fördubblats de senaste åren. Ökningen beror framför allt på att det nu är fler personer som är frihetsberövade i häkte och anstalt och fler rekryter inom Försvarsmakten än tidigare. Dessutom förväntas fler personer komma att omfattas av det statliga personskadeskyddet de kommande åren på grund av uppbyggnaden av totalförsvaret och det faktum att allt fler personer är frihetsberövade. Det är vidare inte tillfredsställande med en mycket hög andel skadeprovningar som inte resulterar i någon ersättning till den enskilde.

I de fall då Kammarkollegiet inte kommer att begära en skadeprovning kommer myndighetens ställningstagande om detta att framgå i ett beslut. Som *Kammarkollegiet* för fram bör ett sådant beslut att inte begära en skadeprovning kunna överprövas. Av 4 § LI följer att den som är missnöjd med ett beslut enligt lagen kan hänskjuta frågan till prövning inför Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor. Besluten kommer därför att kunna överprövas med stöd av befintlig reglering.

Ärenden som handläggs av en utbildningsansvarig myndighet

Försvarsmakten anser att förslaget behöver kompletteras med en reglering som möjliggör skadeprovningar hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten när Försvarsmakten behöver sådana. I egenskap av utbildningsansvarig myndighet enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt använder sig Försvarsmakten i dag av Försäkringskassans beslut om skada för att uppfylla lagstadgade skyldigheter. Regeringen föreslår därför ett undantag från regeln att skadeprovning ska göras endast i den utsträckning det behövs för att bestämma ersättning från det statliga personskadeskyddet. Den utbildningsansvariga myndigheten ska, i likhet med den myndighet som betalar ut ersättning enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m., kunna begära att skadan prövas av Försäkringskassan. En sådan begäran ska enbart kunna göras i de fall den utbildningsansvariga myndigheten handlägger ett ärende enligt 8 kap. 6 och 7 §§ lagen om totalförsvarsplikt.

Utbildningsansvarig myndighet är oftast Försvarsmakten. Andra myndigheter som enligt dagens reglering är ansvariga för att utbilda totalförsvarspliktiga, och som kommer kunna göra en begäran, är MSB och Affärsverket svenska kraftnät (prop. 2001/02:11 s. 51 och 2 kap. 1 § förordningen [1995:238] om totalförsvarsplikt).

MSB anser att de föreslagna ändringarna kan vara till nackdel för frivilliga. Som exempel för myndigheten fram att det vid utbildningar inte är ovanligt med övernattningar på internat och att tjänstgöringen inbegriper ledig tid som kan spenderas på annan plats. MSB konstaterar att om en olycka inträffar under denna tid kan de frivilliga inte få ersättning enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. En skada som drabbat en frivillig på ledig tid på annan plats kommer inte längre att utredas enligt skrivelsens förslag. MSB påpekar att beslut som fastställer en skada enligt 43 kap. SFB kan innebära en form av upprättelse för den enskilde och utgöra dokumentation som kan användas för att förebygga skador i framtiden. Den enskilde eller dennes frivilliga försvarsorganisation kan också inom ramen för en medlemsförsäkring sannolikt nyttja Försäkringskassans beslut i ett försäkringsärende till fördel för den enskilde.

Regeringen instämmer i att det förvisso kan vara av vikt för den enskilde eller dennes efterlevande att få ett erkännande i form av ett beslut om skada från Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten och att ett sådant beslut kan förenkla handläggningen av ett fristående försäkringsärende. Det handlar dock enbart om positiva bieffekter av serviceprövningarna. Regeringen anser att en ny prövningsordning är nödvändig mot bakgrund av den ökade administration som redan har uppstått och som förväntas att öka ytterligare framöver, främst till följd av att fler personer frihetsberövas eller kommer att göra militärtjänst.

5.3 Ändring, omprövning och överklagande

Regeringens bedömning: Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens beslut efter en begäran från en myndighet om att pröva frågan om någon har fått en skada enligt 43 kap. socialförsäkringsbalken får ändras, omprövas och överklagas enligt befintliga bestämmelser i 113 kap. samma balk.

Skrivelsens förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning. I skrivelsen föreslås att det ska göras ett tillägg i 113 kap. 2 § andra stycket SFB så att det framgår att skadeprövningsbeslut som fattas efter begäran ska kunna ändras, omprövas och överklagas med stöd av bestämmelsen.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har fört fram synpunkter i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Bestämmelserna om ändring, omprövning och överklagande av beslut i 113 kap. SFB ska tillämpas vid beslut i ärenden om förmåner enligt socialförsäkringsbalken och i ett fåtal andra ärendeslag som uttryckligen räknas upp i 113 kap. 2 § andra stycket SFB. Av förarbetena till 113 kap. 2 § SFB framgår det att samtliga beslut med anknytning till förmåner omfattas av regleringen (prop. 2008/09:200 s. 577).

I skrivelsen anges att Försäkringskassan i dag tillämpar 113 kap. 2 § SFB för serviceprövningar inom det statliga personskadeskyddet. Förslagen i denna proposition ändrar inte prövningen i sak utan endast i

vilka fall den behöver göras. Att en prövning i vissa fall kommer att göras först efter en begäran från en annan myndighet ändrar inte att det är fråga om att pröva om någon har fått en skada som omfattas av det statliga personskadeskyddet och därmed skulle kunna få rätt till en förmån enligt socialförsäkringsbalken. Sådana beslut får därför anses ha anknytning till förmåner enligt socialförsäkringsbalken och kan således ändras, omprövas och överklagas enligt befintliga bestämmelser i 113 kap. SFB. Regeringen gör mot denna bakgrund bedömningen att det inte finns något behov av att ändra 113 kap. 2 § SFB på det sätt som föreslås i skrivelsen.

5.4 Ingen ändring i lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m.

Regeringens bedömning: Hänvisningen till Pensionsmyndigheten i lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. bör inte tas bort.

Skrivelsens förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning. I skrivelsen föreslås att det ska göras en ändring i 1 § LI. Pensionsmyndigheten ska enligt förslaget inte längre omnämnas i bestämmelsen.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget är kritiska till det, däribland *Kammarrätten i Stockholm*, *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Pensionsmyndigheten* och *Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor*. Kammarrätten i Stockholm för fram att det inte kan uteslutas att den föreslagna ändringen kan medföra inte avsedda förändringar, dels av enskildas rätt till ersättning enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m., dels av Pensionsmyndighetens uppgifter. Frågan om huruvida Pensionsmyndigheten faktiskt godkänner skador som medför en rätt till ersättning av staten enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. bör enligt kammarrätten utredas närmare. ISF lyfter att det är oklart om förslaget kan komma att innebära en ändrad ansvarsfördelning mellan Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor för fram att Pensionsmyndigheten självständigt prövar om skadan är en skada som omfattas av det statliga personskadeskyddet. Med den föreslagna ändringen ser Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor en risk för att personer kan komma att fråntas en möjlighet att få ersättning med stöd av ett beslut från Pensionsmyndigheten. Pensionsmyndigheten föreslår att dagens lydelse av 1 § LI bibehålls.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 1 § LI har den som ådrar sig skada som antingen Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten har godkänt rätt till ersättning av staten. Försäkringskassan föreslår att bestämmelsen ska ändras så att Pensionsmyndigheten inte längre omnämns. Försäkringskassan bedömer att det är tillräckligt att det framgår att det är Försäkringskassan som ska göra prövningarna eftersom myndigheten i dag hanterar samtliga serviceärenden i anslutning till att en anmälan har lämnats in. Det är enligt Försäkringskassan inte särskilt vanligt, om det alls förekommit, att Pensionsmyndigheten har prövat och godkänt skadan.

Regeringen anser att den aktuella bestämmelsen bör bibehållas i sin nuvarande lydelse. Av förarbetena till 87 kap. 3 § SFB framgår att Pensionsmyndigheten är den beslutande myndigheten i skadefrågan vid dödsfall (prop. 2008/09:202 s. 117 och 124). Försäkringskassan gör enligt 87 kap. 3 § SFB en utredning och avger en bedömning i skadefrågan som sedan ingår i Pensionsmyndighetens beslutsunderlag. Försäkringskassan fattar dock inte något beslut om skada vid dödsfall. Om Pensionsmyndigheten skulle utelämnas ur 1 § LI finns det, som *Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor* anför, en risk att personer fräntas en möjlighet att få ersättning med stöd av ett beslut från Pensionsmyndigheten.

5.5 Personuppgiftsbehandling och sekretess

Regeringens bedömning: Den personuppgiftsbehandling som förslagen om ändrad provningsordning medför utgör en proportionerlig inskränkning av det skydd för den personliga integriteten som finns i regeringsformen. Förslagen är förenliga med kraven i EU:s dataskyddsförordning.

Befintlig sekretessreglering är tillräcklig.

Skrivelsens bedömning: Integritetskänsliga uppgifter kommer att omfattas av sekretess. Ingrepp i den enskildes personliga integritet undviks i de fall då det saknas förutsättningar för att få ersättning, eftersom medicinska underlag då inte hämtas in.

Remissinstanserna: *Integritetsskyddsmyndigheten* har inga synpunkter på förslagen. *Kammarrätten i Stockholm* för fram att bestämmelser om uppgiftsskyldighet bör utformas på ett teknikneutralt sätt med fokus på delning av information i stället för på en viss typ av handling.

Skälen för regeringens bedömning

Personuppgiftsbehandling som kommer att ske med anledning av den nya provningsordningen

Förslagen i denna proposition innebär att en ny ordning kommer att införas vid provning av skador inom ramen för det statliga personskadeskyddet. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten kommer, till skillnad från i dag, att få in begäran om provning av skada från Kammarkollegiet och myndigheter som är ansvariga för totalförsvarspliktiga. Dessa myndigheter är enligt nu gällande bestämmelser om totalförsvarsplikt Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Affärsverket svenska kraftnät (2 kap. 1 § förordningen [1995:238] om totalförsvarsplikt). En hantering av en sådan begäran innebär en hantering av den försäkrades personuppgifter. För att en skadeprovning sedan ska kunna göras av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten måste kompletterande uppgifter tas in från den enskilde. Det handlar t.ex. om läkarintyg. Avsikten är att beslutet i ärendet om skadeprovning i ett nästa steg ska skickas till den myndighet som lämnat in en skriftlig begäran. För att säkerställa att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten kommer att lämna nödvändiga uppgifter i skadeärendet till berörda myndigheter bör

bestämmelser om uppgiftsskyldighet tas in i förordning. Sådana bestämmelser bryter sekretess som annars skulle kunna gälla för uppgifterna (se 10 kap. 28 § OSL). Det som *Kammarrätten i Stockholm* för fram är en synpunkt som får beaktas inom ramen för det förordningsarbetet.

De berörda myndigheternas personuppgiftsbehandling

Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten behandlar personuppgifter inom ramen för handläggningen av ärenden enligt 43 kap. SFB med stöd av 114 kap. samma balk. Bestämmelserna i 114 kap. SFB kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), benämnd EU:s dataskyddsförordning. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten får bl.a. behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att tillgodose behovet av det underlag som krävs för att den registrerades eller någon annans rättigheter eller skyldigheter i fråga om förmåner och ersättningar ska kunna bedömas eller fastställas och för att handlägga ärenden (114 kap. 8 § 1 och 3 SFB). Personuppgifter får lämnas ut från myndigheterna under förutsättning att det sker i överensstämmelse med lag eller förordning (114 kap. 9 § SFB).

Försvarsmakten får med stöd av 2 kap. 9 § lagen (2021:1171) om behandling av personuppgifter vid Försvarsmakten behandla personuppgifter för att handlägga ärenden. Kammarkollegiet, MSB och Svenska kraftnät får behandla personuppgifter med stöd av 2 kap. 2 § lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, förkortad dataskyddslagen, för att utföra en uppgift av allmänt intresse och som ett led i sin respektive myndighetsutövning. Dessa lagar kompletterar EU:s dataskyddsförordning. Kammarkollegiet, MSB och Svenska kraftnät utför myndighetsutövning enligt lag vid ärendehandläggningen. Kammarkollegiet tillämpar lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. i ersättningsärenden medan MSB och Svenska kraftnät tillämpar lagen om totalförsvarspikt i ärenden om rehabilitering enligt samma lag.

Rättslig grund för personuppgiftsbehandlingen

Den rättsliga grunden för Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens behandling av personuppgifter med stöd av 114 kap. SFB är rättslig förpliktelse enligt artikel 6.1 c eller uppgift av allmänt intresse och myndighetsutövning enligt artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning.

För de övriga aktörernas behandling av personuppgifter är det fråga om samma rättsliga grund, dvs. rättslig förpliktelse enligt artikel 6.1 c eller uppgift av allmänt intresse och myndighetsutövning enligt artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning.

Känsliga personuppgifter

Det är av central betydelse att myndigheterna som handlägger ärenden om statligt personskadeskydd tar del av läkarintyg kopplade till den anmälda skadan. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten får behandla

känsliga personuppgifter, såsom t.ex. uppgifter om hälsa, med stöd av artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning och 114 kap. 11 § första stycket SFB om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för handläggning av ett ärende (prop. 2023/24:29 s. 52).

Försvarsmakten och övriga inblandade myndigheter får också behandla känsliga personuppgifter och kan göra detta med stöd av artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning och 2 kap. 15 § lagen om behandling av personuppgifter vid Försvarsmakten respektive 3 kap. 3 § dataskyddslagen.

En stor andel försäkrade i det statliga personskadeskyddet finns inom Kriminalvården. Uppgifter om att den enskilde är intagen i häkte eller anstalt, vilket indirekt inbegriper uppgifter om lagöverträdelse, kan därför komma att behandlas inom ramen för handläggningen av ärendena. Personuppgifter om lagöverträdelse, i form av fällande domar i brottmål, får behandlas av myndigheterna med stöd av artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning och 3 kap. 8 § första stycket dataskyddslagen. En förutsättning för en sådan behandling är att den sker i enlighet med de krav som gäller för övrig personuppgiftsbehandling.

De berörda myndigheternas personuppgiftsbehandling har stöd i befintlig reglering

Mot bakgrund av den reglering som nämns ovan bedömer regeringen att Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Kammarkollegiet, Försvarsmakten, MSB och Svenska kraftnät med stöd av nuvarande reglering kan utföra sådan behandling av personuppgifter som följer av den nya prövningsordningen. Någon kompletterande reglering för att ge stöd för behandlingen av personuppgifter behövs därför inte.

Personuppgiftsbehandlingen bedöms vara proportionerlig

För att kunna godtas ska de förslag som lämnas vara nödvändiga och proportionerliga ur personuppgiftshänseende (artikel 6.3 andra stycket sista meningen, jfr även artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning). Inom ramen för en sådan bedömning bör dessutom bl.a. de integritetsrisker som förslagen kan medföra vägas mot de fördelar som behandlingen kan leda till.

Regeringen bedömer att den nya prövningsordningen kommer att medföra en viss utökad behandling av personuppgifter genom att begäran om skadeprovning och svar på dessa kommer att skickas mellan de berörda myndigheterna. Eftersom det ofta är fråga om att uppgifter om hälsotillstånd skickas mellan myndigheterna kan den behandling av personuppgifter som sker i handläggningen vara integritetskänslig. Samtidigt kommer Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten bara att behöva hämta in medicinska underlag när det finns förutsättningar för den skadade att få ersättning eller om de utbildningsansvariga myndigheterna begär det. Trots det undantag som föreslås för de utbildningsansvariga myndigheterna är regeringens prognos att hälso- och sjukvården totalt sett kommer att hantera betydligt färre förfrågningar om underlag än i dag.

Vid behandlingen av personuppgifter tillämpas de skyddsåtgärder som följer av de omnämnda registerlagarna, dvs. 114 kap. SFB, lagen om behandling av personuppgifter vid Försvarsmakten och dataskyddslagen.

Även dataskyddsregelverket i övrigt och bestämmelser om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, medför ett skydd för den personliga integriteten. Behandlingen av personuppgifter är nödvändig för att enskilda ska kunna beviljas ersättning eller andra förmåner. Några alternativa men mindre integritetskänsliga sätt att uppnå ändamålen med förslagen bedöms inte finnas.

Regeringen bedömer sammantaget att intrånget i den personliga integriteten får anses vara motiverat och proportionerligt. Den personuppgiftsbehandling som blir aktuell bedöms inte innebära ett sådant betydande intrång i den personliga integriteten som avses i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen (jfr prop. 2009/10:80 s. 182–185).

Uppgifter i ett ärende om prövning av skada omfattas av sekretess

Flödet av information mellan berörda myndigheter innehåller bl.a. namn, personnummer och uppgifter om hälsa (t.ex. om medicinsk invaliditet på grund av den anmälda skadan). I några av de fall då Kammarkollegiet begär en skadeprovning kommer ärendet att innehålla en uppgift om att personen är frihetsberövad eller vårdas med tvång inom kriminalvården eller socialtjänsten.

Sekretess gäller hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ett ärende om bl.a. allmän försäkring (28 kap. 1 § OSL). Uttrycket personliga förhållanden omfattar uppgifter om allt från en persons adress och ekonomi till yttringarna av ett sjukdomstillstånd (prop. 1979/80:2 Del A s. 84). Även uppgifter om enskildas namn anses omfattas av begreppet (se RÅ 1994 not. 516 och prop. 2003/04:93 s. 45).

Vid Kammarkollegiets handläggning av ärenden enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. gäller sekretess enligt 40 kap. 6 § OSL. Enligt bestämmelsen gäller sekretess i verksamhet som avser skadereglering för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider betydande men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i ärende. En myndighets skadereglerande verksamhet avser reglering av anspråk som framställs på skadeståndsrättslig grund eller på grundval av en mellan två myndigheter träffad överenskommelse (se prop. 2003/04:93 s. 75). Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens handläggning av ärenden om statligt personskadeskydd enligt socialförsäkringsbalken utgör således inte skadereglering i den mening som avses i 40 kap. 6 § OSL.

Av 40 kap. 7 § första meningen OSL följer att om en myndighet i sin skadereglerande verksamhet från en annan myndighet får en uppgift som är sekretessreglerad till skydd för enskilds intresse, blir sekretessbestämmelsen hos den överlämnande myndigheten tillämplig på uppgiften även hos den mottagande myndigheten. Om Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten lämnar en uppgift till Kammarkollegiet och uppgiften är sekretessreglerad enligt 28 kap. 1 § OSL, kommer således samma sekretessbestämmelse att gälla hos Kammarkollegiet. Detta gäller dock inte om uppgiften förekommer i en handling som Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten har upprättat med anledning av verksamheten

hos Kammarkollegiet. I ett sådant fall följer i stället av 40 kap. 7 § andra meningen OSL att sekretess gäller hos Kammarkollegiet endast om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider betydande men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i ärende.

För övriga myndigheter som enligt förslaget kommer att kunna begära en skadeprovning hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten gäller de generella bestämmelserna om sekretess i 21 kap. OSL. För uppgifter som rör en enskilds hälsa gäller sekretess om det måste antas att den enskilde eller någon närstående till denne kommer att lida betydande men om uppgiften röjs (21 kap. 1 § OSL). Bestämmelsen gäller inte om det finns en annan bestämmelse som ger starkare skydd för uppgifterna (7 kap. 3 § och 11 kap. 8 § OSL). Sekretess gäller också för personuppgifter som efter ett utlämnande kan antas komma att behandlas i strid med bl.a. EU:s dataskyddsförordning eller dataskyddslagen (21 kap. 7 § OSL).

Regeringen anser att befintliga bestämmelser i OSL ger ett godtagbart skydd för uppgifter om den enskildes personliga förhållanden vid myndigheternas handläggning av skador som har anmälts inom det statliga personskadeskyddet. Regeringen föreslår därför inte någon ny sekretessbestämmelse med anledning av förslagen i denna proposition.

6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 april 2025.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några övergångsbestämmelser.

Skrivelsen innehåller inte något förslag om ikraftträdandedatum.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har uttalat sig i fråga om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Den 1 april 2025 bedöms vara den tidigaste tidpunkt som detta kan ske. Den nya provningsordningen bör tillämpas fr.o.m. ikraftträdandet. Några övergångsbestämmelser bör därför inte införas. Från och med den 1 april 2025 behöver en skadeprovning således endast göras om det enligt den föreslagna 43 kap. 24 § socialförsäkringsbalken anses vara behövligt eller om det har gjorts en begäran enligt den föreslagna 43 kap. 25 § samma balk.

7 Konsekvensanalys

Förslagen i propositionen innebär i korthet att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten endast ska göra en skadeprovning enligt 43 kap.

7.1 Ekonomiska, administrativa och rättsliga konsekvenser för enskilda

Förslagen om en ny prövningsordning i ärenden som avser ersättning för ideella skador innebär att den enskildes kontakter med de berörda myndigheterna blir tydligare eftersom det klargörs att Kammarkollegiet ansvarar för administrationen av förmånerna. Nuvarande ordning borde även från den enskildes perspektiv framstå som onödig. Förslagen innebär vidare att kontakten med myndigheterna i viss mån blir enklare. Nuvarande ordning medför att den enskilde behöver vara delaktig i en utredning av skadan som ofta utmynnar i ett beslut om att ersättning inte beviljas, då Kammarkollegiet i 70 procent av alla ärenden bedömer att resterande villkor för ersättning inte är uppfyllda.

Förslagen kommer inte att innebära några rättsförluster för den enskilde i relation till det statliga personskadeskyddet och den enskildes rätt till rehabilitering. En skadeprövning kommer även i fortsättningen att göras när det behövs för att bedöma den enskildes rätt till ersättning eller rehabilitering. En väsentlig förändring vid ideella skador är att skadeprövningen enligt förslagen förutsätter en begäran från Kammarkollegiet eller den utbildningsansvariga myndigheten. Förslagen medför vidare att Försäkringskassan endast kommer att begära in integritetskänsliga uppgifter som t.ex. medicinska underlag i de ärenden där det finns förutsättningar för den enskilde att få ersättning för skadan.

I de fall en skadeprövning inte kan leda till ersättning och en prövning inte heller begärs av den utbildningsansvariga myndigheten kommer den försäkrade inte att få en utredning av skadan och ett beslut avseende skadan. Detta kan, som *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* påpekar, innebära att ett erkännande av skada uteblir för den enskilde. I sammanhanget är det dock viktigt att betona att det aldrig har varit skadeprövningens syfte att fylla en sådan funktion.

7.2 Konsekvenser för myndigheter

7.2.1 Försäkringskassan

Som en följd av förslagen behöver Försäkringskassan ta fram internt och externt informationsmaterial, blanketter för ansökan om förmåner och begäran om skadeprövning samt etablering av nya rutiner i kontakt med berörda myndigheter. Samtidigt innebär förslagen att antalet skadeprövningar beräknas halveras från ca 4 000 till 2 000 ärenden per år. Försäkringskassans kostnader för handläggning av ekonomiska skador enligt 43 kap. SFB samt för serviceärenden kommer således att minska. Sammantaget bedöms Försäkringskassans handläggningskostnader minska med 4 miljoner kronor år 2025 och 5,9 miljoner kronor årligen de efterföljande åren.

7.2.2 Pensionsmyndigheten

Även för Pensionsmyndigheten innebär förslagen att myndigheten behöver ta fram internt och externt informationsmaterial, blanketter för ansökan om förmåner och begäran om skadeprövning samt etablera nya rutiner i kontakt med berörda myndigheter. Eftersom Pensionsmyndigheten uppskattas handlägga mellan 5–10 ärenden per år bedöms konsekvenserna för myndigheten vara mycket begränsade. Införandekostnaderna bedöms rymmas inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

7.2.3 Kammarkollegiet

Kammarkollegiet ansvarar idag för information, handläggning och utbetalning av ersättning enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.. En väsentlig förändring är att skadeprövningen enligt förslagen förutsätter en ansökan om ersättning från den enskilde. Det kommer därför att vara av stor vikt för den enskilde att få tydlig information om hur en skada kan bli föremål för prövning.

Som en följd av regeringens förslag uppstår införandekostnader på grund av justeringar av befintliga processer, informationsmaterial och beslutsmallar samt kostnader för utbildning av personal. När Kammarkollegiet till följd av förslagen gör sin del av prövningen först kan detta innebära en ökning av antalet ärenden med som mest 10 procent. Det beror på att Försäkringskassan i ca 10 procent av alla initiala skadeprövningar som görs i dag bedömer att det inte är fråga om en personskada.

Om förutsättningarna för ett ersättningsanspråk enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. är uppfyllda väntar en ny uppgift för Kammarkollegiet då myndigheten i det skedet kommer att behöva begära en skadeprövning av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

Samtidigt kommer antalet ersättningsärenden som omfattar en skadeprövning från Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten att minska avsevärt. En större andel av ärendena hos Kammarkollegiet kommer endast att avse en prövning av förutsättningarna enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. Det innebär att Kammarkollegiet i majoriteten av ärendena inte längre kommer att skanna in och hantera fastställelsebeslut om skadan och tillhörande beslutsunderlag. Beslutsunderlaget i Kammarkollegiets ärenden kommer således i de flesta fall att vara betydligt mindre omfattande än med nuvarande ordning. Därmed kommer även handläggningen av dessa ärenden att bli mindre komplex än vad den är i dag.

Sammantaget bedöms konsekvenserna och införandekostnaderna för Kammarkollegiet vara begränsade och rymmas inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

7.2.4 Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor

Om den enskilde är missnöjd med Kammarkollegiets beslut om ersättning enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m., kan frågan

hänskjutas till prövning inför Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor (4 § LI). Skiljenämndens beslut går inte att överklaga. Antalet ärenden som kommer att behöva prövas av skiljenämnden bedöms varken öka eller minska till följd den nya prövningsordningen. Färre ärenden kommer dock att omfatta en skadeprövning med tillhörande beslut och beslutsunderlag. Skiljenämnden kan i större utsträckning än i dag behöva visa ett ärende åter till Kammarkollegiet i de fall där nämnden bedömer att villkoren för ersättning enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. är uppfyllda och att Kammarkollegiet behöver begära en skadeprövning i ärendet. Konsekvenserna för Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor bedöms sammantaget vara begränsade.

7.2.5 Försvarsmakten, MSB och övriga utbildningsansvariga myndigheter

Förutom det befintliga ansvaret att anmäla skador till Försäkringskassan innebär förslagen att Försvarsmakten, MSB och övriga utbildningsansvariga myndigheter ska lämna information till den enskilde om hur en sådan anmälan kan resultera i ett ersättningsanspråk och anspråk på rehabiliteringsstöd. Utöver detta uppstår ökad administration till följd av att dessa myndigheter i vissa fall kommer att behöva lämna en begäran om skadeprövning till Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. Konsekvenserna för Försvarsmakten, MSB och övriga utbildningsansvariga myndigheter bedöms sammantaget vara begränsade och kostnaderna bedöms rymmas inom myndigheternas befintliga ekonomiska ramar.

7.3 Konsekvenser för internationella åtaganden

Förslagen bedöms vara förenliga med Sveriges åtaganden enligt ratificerade ILO-konventioner och bedöms inte stå i strid med EU-rätten eller Sveriges internationella åtaganden i övrigt.

7.4 Offentligfinansiella konsekvenser

Sammantaget bedöms förslagen leda till besparingar för statens budget fr.o.m. ikraftträdandet i april 2025. Hur stora dessa besparingar blir beror på flera faktorer varav antalet rekryter och personer som är frihetsberövade i häkten och anstalter är den mest avgörande eftersom det påverkar mängden ersättningsärenden. Dessutom påverkas besparingspotentialen av i vilken omfattning utbildningsansvariga myndigheter kommer att begära serviceprövningar. Utgiftsminskningen för Försäkringskassans förvaltningsanslag är beräknad till 4 miljoner kronor år 2025 och 5,9 miljoner kronor årligen för de efterföljande åren. Beräkningen bygger på ett antagande om att behovet att utreda personskador minskar med närmare 50 procent till följd av förslagen. Ärendevolymen antas minska med ca 2 000 per år.

När det gäller ärenden där endast ersättning för ideella skador är aktuell har Försäkringskassan tidigare uppskattat att en minskning av skadeprövningarna med ca 70 procent är rimlig. I fråga om ärenden som endast rör ersättningsanspråk för ekonomisk skada enligt socialförsäkringsbalken saknas det uppgifter om i vilken omfattning skadeprövningarna kommer att minska. Samtidigt kommer minskningen av mängden skadeprövningar att påverkas av hur ofta utbildningsansvariga myndigheter kommer att begära skadeprövningar. Detta är en hittills okänd variabel som försvårar en exakt beräkning av förslagets besparingspotential. Därför uppskattas förslagen sammantaget kunna leda till en minskning av antalet skadeprövningar med ca 50 procent.

7.5 Konsekvenser för den ekonomiska jämställdheten

Förslagen bedöms sakna betydelse för den ekonomiska jämställdheten eftersom de endast avser processuella förändringar vid prövning av ersättningsanspråk för ekonomiska och ideella skador från det statliga personskadeskyddet.

7.6 Konsekvenser för hälso- och sjukvården

Eftersom Försäkringskassan endast kommer att behöva hämta in medicinska underlag när det finns förutsättningar för den enskilde att få ersättning kommer vården att få färre förfrågningar om medicinska underlag. Förslagen innebär därför en minskad belastning på hälso- och sjukvården.

8 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

43 kap.

1 § I detta kapitel finns allmänna bestämmelser i 2 §.

Vidare finns bestämmelser om

- skadebegreppet i 3–6 §§,
- förmånerna i 7–10 §§,
- totalförsvarspliktiga m.fl. i 11–18 §§,
- intagna m.fl. i 19 och 20 §§,
- frivilliga inom totalförsvaret m.fl. i 21 §,
- underrättelse om skada i 22 §,
- skadeanmälan till Försäkringskassan m.m. i 23 §, och
- *prövning av frågan om skada i 24 och 25 §§.*

Paragrafen anger innehållet i 43 kap.

I *andra stycket* införs en ny strecksats med anledning av de nya 24 och 25 §§. Prop. 2024/25:53

Prövning av frågan om skada

24 § *Frågan om någon har fått en skada enligt detta kapitel ska prövas endast i den utsträckning det behövs för att bestämma ersättning från det statliga personskadeskyddet.*

Paragrafen, som är ny, reglerar prövning av skada enligt 43 kap. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Bestämmelsen innebär att en skadeprovning bara ska göras i de ärenden där det behövs för att bestämma ersättning. En skadeprovning behöver således inte göras om någon ersättning ändå inte kan lämnas. Motsvarande ordning gäller för arbetsskador enligt 42 kap. 12 §. För Pensionsmyndighetens del innebär det att en bedömning från Försäkringskassan enligt 87 kap. 3 § bara behöver inhämtas om det är aktuellt att bestämma ersättning. I 25 § finns undantag från bestämmelsen i denna paragraf.

25 § *Trots 24 § ska Försäkringskassan eller, om anmälan om skada avser dödsfall, Pensionsmyndigheten efter en skriftlig begäran pröva frågan om någon har fått en skada enligt detta kapitel. En sådan begäran får göras av*
– *den myndighet som beslutar om ersättning enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m., eller*
– *den utbildningsansvariga myndighet som handlägger ett ärende enligt 8 kap. 6 och 7 §§ lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.*

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om prövning av skada enligt 43 kap efter begäran. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

I paragrafen finns undantag från det som föreskrivs i 24 §, som innebär att en skadeprovning ska göras efter begäran. En begäran, som ställs till Försäkringskassan eller vid dödsfall Pensionsmyndigheten, kan exempelvis göras av Kammarkollegiet inom ramen för handläggningen av ett ärende om statlig ersättning vid ideell skada eller av Försvarsmakten om myndigheten handlägger ett ärende som rör rehabiliteringsåtgärder för totalförsvarspliktiga.

Sammanfattning av skrivelsen Framställning om ändringar i socialförsäkringsbalken, lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. och förordningen (1977:284) om arbetskadeförsäkring och statligt personskadeskydd

I skrivelsen föreslår Försäkringskassan ändringar som syftar till att ändra gällande prövningsordning för statlig ersättning för ideella skador. Försäkringskassan ska enligt den föreslagna ordningen inte längre behöva pröva frågan om den försäkrade har fått en skada som omfattas av det statliga personskadeskyddet för varje skada som anmäls. En sådan prövning ska i stället endast göras i den utsträckning det behövs för att bestämma personskadeersättning enligt socialförsäkringsbalken eller för att Kammarkollegiet ska kunna bestämma ersättning enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. I den föreslagna ordningen är det Kammarkollegiet som ska bedöma om en prövning av skadan är behövlig. Därutöver föreslås ändringar i förordningen (1977:284) om arbetskadeförsäkring och statligt personskadeskydd, som syftar till att Kammarkollegiet ska kunna få tillgång till nödvändiga uppgifter från Försäkringskassans skadeprövningsärende.

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 113 kap. 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 43 kap. 24 § och närmast före 43 kap. 24 § en ny rubrik, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

43 kap.***Prövning av fråga om skada***

24 §

Försäkringskassan ska på begäran av Kammarkollegiet bestämma om den försäkrade har fått en skada enligt detta kapitel.

I övrigt ska frågan om den försäkrade har fått en skada enligt detta kapitel prövas endast i den utsträckning det behövs för att bestämma statlig personskadeersättning enligt denna balk.

113 kap.2 §¹

Beslut i ärenden om förmåner enligt denna balk får ändras, omprövas och överklagas med tillämpning av bestämmelserna i 3–21 §§, om inget annat följer av bestämmelserna i 22–40 §§.

Det som anges i första stycket gäller även beslut i ärenden

– enligt 19 kap. om bidrags-skyldigas betalningsskyldighet mot Försäkringskassan, *och*

– om utfärdande av intyg för tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

– enligt 19 kap. om bidrags-skyldigas betalningsskyldighet mot Försäkringskassan,

– om utfärdande av intyg för tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, *och*

– enligt 43 kap. 24 § första stycket *prövning av fråga om skada.*

Denna lag träder i kraft den

¹ Senaste lydelse 2010:1312.

Förslag till lag om ändring i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Den som ådrar sig skada *som Försäkringskassan har godkänt enligt bestämmelserna om statligt personskadeskydd i 43 kap. socialförsäkringsbalken eller den som ådrar sig skada som Pensionsmyndigheten har godkänt enligt bestämmelserna om statligt personskadeskydd i 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken* har rätt till ersättning av staten enligt denna lag.

Den som ådrar sig skada enligt bestämmelserna om statligt personskadeskydd i 43 kap. socialförsäkringsbalken har rätt till ersättning av staten enligt denna lag. *Om det behövs för bedömningen av ersättningsfrågan ska Försäkringskassan bestämma om skadan är en sådan skada som avses i 43 kap. socialförsäkringsbalken. Kammarkollegiet kan begära en sådan prövning enligt 43 kap. 24 § socialförsäkringsbalken.*

Om skadan har ådragits under ledighet eller annan fritid vid vistelse utanför förläggningsplats eller annan plats där verksamheten i fråga bedrivs, och skadan inte har orsakats av olycksfall vid färd till eller från nämnda plats då färden föranleddes av och stod i nära samband med verksamheten, utges ersättning endast till den som fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt till den som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt och som har skadats under tjänstgöringen.

Denna lag träder i kraft den

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 2024/25:53

Bilaga 3

Efter remiss har yttranden kommit in från Arbetsgivarverket, Försvarsmakten, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Malmö, Integritetsskyddsmyndigheten, Inspektionen för socialförsäkringen, Kammarkollegiet, Kammarrätten i Stockholm, Kriminalvården, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Pensionsmyndigheten, Plikt- och prövningsverket, Polismyndigheten, Räddningstjänsten Syd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor och Statens institutionsstyrelse.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Pliktrådet, Sveriges Kommuner och Regioner och Riksdagens ombudsmän.

Socialdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 november 2024

Närvarande: statsminister Kristersson, ordförande, och statsråden Svantesson, Ankarberg Johansson, Edholm, J Pehrson, Waltersson Grönvall, Jonson, Strömmer, Forssmed, Tenje, Forssell, M Persson, Malmer Stenergard, Kullgren, Liljestränd, Brandberg, Bohlin, Carlson, Pourmokhtari, Rosencrantz, Dousa

Föredragande: statsrådet Tenje

Regeringen beslutar proposition Ny ordning för prövning av ärenden som rör statligt personskadeskydd